

ULUSLARARASI SOSYAL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ THE JOURNAL OF INTERNATIONAL SOCIAL RESEARCH

Cilt: 13 Sayı: 70 Nisan 2020 & Volume: 13 Issue: 70 April 2020
www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581
Doi Number: <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2020.4100>

ANAOKULU OYUN ODALARININ FİZİKSEL ÖZELLİKLERİNİN MALZEME AÇISINDAN İNCELENMESİ; KONYA İLİ ÖRNEĞİ

INVESTIGATION OF THE PHYSICAL PROPERTIES OF KINDERGARTEN PLAYROOMS IN TERMS OF MATERIALS; KONYA CITY EXAMPLE

Eda Nur ERZURUM*
Asena SOYLUK**
Zeynep Yeşim İLERİSOY***

Öz

Doğum itibarı ile ilk altı yıl olarak tanımlanan erken çocukluk dönemi (Okul öncesi dönem) bireyin hayatının şekillenmeye başladığı ve sağlıklı bir yetişkin olmasında etkili olan bir dönemdir. Çocuklar bu dönemini okul öncesi eğitim kurumlarında yaşatlarıyla birlikte geçirebilmektedir. Çocukların fiziksel ve ruhsal gelişiminde çevrenin sahip olduğu fiziksel koşullar önemlidir. Çocuklar keşfederek öğrenirler ve bu keşiflerini yetişkinlerden farklı olarak oyun ile yaparlar. Bu anlamda anaokullarının oyun odaları önemli olmaktadır. Bu çalışma anaokullarındaki oyun odalarının fiziksel koşullarının kullanılan malzemelerin malzeme cinsi, renk ve doku bakımından önemini vurgulamayı amaçlamıştır. Yapılan çalışmada kalabalık ve genç nüfusa sahip Konya ilinde bulunan iki adet resmi ve beş adet özel anaokulunun oyun odalarında kullanılan malzemeler betimsel tarama yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. İlk olarak, dünyadaki örnekler incelenmiş, oyun odalarında doğal malzemelerin hem fizyolojik hem de psikolojik olumlu etkileri yönünden tercih sebepleri tespit edilmiştir. Sonrasında örneklem üzerinde iç mekanını oluşturan yer döşemesi, duvar, tavan kaplamaları ve bu bileşenlerdeki malzeme tercihleri tespit edilerek değerlendirilmiştir. Bu çalışma ile çocuğun yoğun olarak vakit geçirdiği oyun odaları tasarımı yapılırken bu konuda uzman mimarların görüşlerini etkilemesi ve sonuç ürünlerine yönelik farkındalık yaratması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Anaokulu, Oyun Odası, Malzeme, Renk, Doku.

Abstract

The early childhood stage is a very critical stage in terms of forming a person's life, and it has a big impact on formulating a healthy improvement of one's personality. Children can spend this period with their peers in preschool education institutions. The features of a child's environment plays as a big factor in his physical and psychological improvement. Children learn by discovering and make their discoveries through play, unlike adults. In this sense, the playrooms of the kindergartens are important. This work aims to emphasize the importance of physical conditions of playrooms in kindergartens in terms of material type, color and texture. In the study, the material used in the playrooms of two official and five private kindergartens in Konya, which has a large young population, were analyzed using descriptive scanning method. First of all, some examples from around the world were examined and the use of natural materials in kindergarten's playrooms in terms preference have been noted because of its positive physiological and psychological effects. Subsequently, the floor coverings, walls, ceilings and material preferences of these components were determined and evaluated. This study aims to influence the professional architectures remarks in this field and invent awareness to the outcome products.

Keywords: Kindergarten, Playroom, Material, Color, Texture.

* Mimar, Konya Teknik Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Mimarlık Bölümü

** Doç. Dr., Gazi Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü

*** Doç. Dr., Gazi Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü

1. GİRİŞ

Çocuklar dünyaya geldikleri andan itibaren çevresi ile sürekli bir etkileşim içinde olup, çevrenin yapısı çocuk gelişimini önemli şekilde etkilemektedir. Çocuklar hayatları boyunca gelişim süreçlerinde başta ev, okul, oyun alanları, sosyal ve kültürel alanlar olmak üzere birçok mekan ile etkileşim halindedir. Bu bağlamda çocuk mekanlarının örgütlenmesi ve donatı seçimleri onların gelişimi için büyük önem taşımaktadır (Yanılmaz ve ark., 2019, 523). Çocuk oyunla birçok şeyi deneyimleyip öğrenimini gerçekleştirir. Bu bakımdan oyun oynadıkları mekanlar çocuğun kendine özgün yeteneklerini geliştirebileceği, özgürlük duygusunu tanıyabileceği, bilindik kalıpların ötesinde bağımsız bir mekan anlayışı sunmalıdır. Mekan algısını etkileyen fiziksel parametrelerin çocukların bedensel ve zihinsel gelişimi üzerindeki etkisi büyüktür ve bu sebeple bu uyarıcıların doğru seçimi önemlidir (Tavşan ve ark., 2018, 568).

Algılama, tüm duyuların etkileşimi ile gerçekleşir. Algılar arasında en etkili ve en güçlü olan ise görsel algılamadır. Algı yeteneği üzerinde çokça çalışma yapılmıştır. Çalışmalar sonucunda araştırmacılar, görsel ve işitsel algının en çok bebeklik döneminde etkili olduğunu belirtmişlerdir. Bebekler bir yaşına kadar öğrenmelerinin %98'ini görsel algıyla sağlarlar. Ayrıca görünen etkenlerin haricinde bireyin sahip olduğu tecrübeleri, alışkanlıkları, kültürü de algılamayı önemli derecede etkilemektedir. Bilim adamları ve psikologlar algılamayla ilgili olarak, çeşitli kuramsal yaklaşımlarda bulunmuştur. Gestalt ilkelerine göre, bir bütünün anlamlı olmasını sağlayan, onu oluşturan parçalar değil, parçaların nasıl bir araya geldikleridir. Bu ilkelere bakılarak, insanın çevresini bütün olarak algıladığı ve bir bütün oluşturulurken yapılan düzenleme biçimlerinin, farklı algılara neden olduğu söylenebilir. Bu bilgilerden elde edilen, içinde yaşanan mekanlarda, yapılan çeşitli düzeltmeler, değişimler, kullanılan elemanlar mekan algısı üzerinde önemli bir rol oynamaktadır (Aytem, 2005, 4).

Mekanın algısını etkileyen çeşitli faktörler vardır. Bunlara örnek olarak renk, doku, boyut verilebilir.

2. MEKAN ALGISINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Bir çocuğun etkileşim içinde olduğu mekanın duvarlarında, tavanında, zemin döşemesinde kullanılan malzemeler algıyı etkiler. Bu noktada malzemelerin dokusu, rengi, tasarımı mekanın temel bileşenleridir.

Renk (Colour): Renklerin insanlar üzerindeki etkileri araştırıldığında soğuk renklerin sakinleştirici, sıcak renklerin heyecanlandırıcı-canlandırıcı etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Renklerin psikolojik etkisi göz önüne alınarak, estetik, fonksiyonel ve sembolik olarak kullanımları önemli hale gelmiştir. Bu sebeple renklerin farklı işlevleri ayırma, boyutu vurgulama, dinamiklik, yönlendirme, sembolik ifade, emniyet, kimlik oluşturma vb. amaçlı kullanımı dikkate alınarak tasarımlar yapılmalıdır.

Mekanda renk kullanımının algıya etkileri şöyle sıralanabilir (Aydıntan, 2001, 41);

- Renk, mekanda arzu edilen ortamı oluşturur.
- Renk, benzerlik veya zıtlığı vurgular.
- Renk, cisimlere kimlik kazandırır.
- Renk, tasarımın şeklini belirtir.

Mekan algısının gelişmesinde hacimlere göre renk kullanımı önemlidir. Mekanlarda hareketlilik sağlamak amacıyla aydınlatmada ve duvarlarda kullanılan renklerde farklılıklar yapılarak, çeşitli algılar oluşturulabilir. Mekanlar çocukların öğrenmeye devam ettikleri alanlar olduğundan zemin, duvarlar ve tavan gibi mekanı algılatan elemanların dikkatli tasarlanması gerekmektedir. Bu elemanlar sayesinde istenen öğrenme ortamı oluşturulabilir ve çocukların gelişimine destek olunabilir.

Eğitim gördüğü mekanlarda çocuğun ortama uyum sağlamasında ve davranışlarında renklerin önemli bir etkisi olduğu yapılan çeşitli araştırmalarla gözlemlenmiştir. Örneğin Mekanların renkleri seçilirken psikolojik etkileri göz önünde bulundurularak çocukların daha sakin ve uysal olmaları sağlanabilir. Açık ve pastel renk tonlarının uzaklaştırıcı, koyu renklerin ise yakınlaştırıcı etkisi vardır. Buna dayanarak çocukların kendilerini evlerindeymiş gibi huzurlu, sıcak ve güvende hissetmeleri için açık ve sıcak renkler kullanılmalı ve mekanın çocuk algısına uygun boyutta hissedilmesi sağlanmalıdır (Dilmaç, 2018, 27). Başka bir çalışmada küçük çocuklarla yapılan bir çalışma sonucunda ilk algıladıkları rengin sarı olduğu görülmüştür. Buna dayanarak çocukların dikkatini çekmesini istediğimiz kısımlarda sarı renk kullanılabilir. Ancak çocuk mekanları için renk kısıtlaması doğru değildir, her renk kullanılabilir. Önemli olan doğru yerde ve doğru miktarda kullanılması, istenen psikolojik etkiler göz önünde bulundurularak renk seçilmesidir (Başoğlu, 2002, 84).

Boyut (Dimention): Çocuk mekanlarında boyutun, algılama üzerinde önemli bir etkisi vardır. Çocuk mekanları tasarlanırken ergonomik olması bakımından kullanıcının çocuk olduğu dikkate alınmalı ve çocuk ölçeğine uygun mekanlar yapılmalıdır. Örneğin, çocukların mekanı daha iyi algılamaları ve kendilerini mekana ait hissetmeleri için tavan yükseklikleri çocuğa uygun yapılmalıdır, yüksek tavadan kaçınılmalıdır. Mekanlardaki tavan yükseklikleri çocukların hareketlerini ve oyun şekillerini biçimlendirebilir. Alçak tavan yüksekliğine sahip mekanda çocuklar daha sakin şekilde oyun oynarken, yüksek tavana sahip alanlarda daha koşmalı oyunlar oynamayı tercih ederler. Duvarlarda kullanılan renklerin ve mekanın tavan yüksekliğinin çocukların davranışına etkisi üzerine yapılan araştırmanın sonucunda zıt renklerin kullanıldığı duvarlara ve çocuğa uygun yükseklikte, yani yüksek olmayan tavana sahip mekanlarda çocukların daha paylaşımcı oyunlar oynadıklarını gözlemlemiştir (Çukur ve Delice, 2011, 29).

Doku (Texture): Her malzemenin kendine ait dokusu vardır. Malzemeler sahip oldukları sıcaklık, soğukluk, sertlik ve yumuşaklığa göre insanlarda çeşitli hisler bırakırlar. Bu sayede dokunduğumuz malzemeleri algılamamız da farklı olmaktadır. Bir pamuğa dokunmakla demire dokunmanın farklı algılar oluşturması gibi farklı malzemelerden yapılmış iki cisme dokunulduğunda şekli aynı olmasına rağmen hissettirdiği duygular farklı olur (Bonapace, 1999, 237). Tasarımlarda doku kullanımı görsel açıdan çok önemlidir. Dokunun görsel özelliklerinden faydalanarak çeşitli yüzeyler oluşturulabilir, böylelikle mekana canlılık katılabilir. Farklı dokulara sahip yüzeyler, dokunsal algıda çeşitlilik sağlayacağından çocukların dokunma duyularının gelişmesine de yardımcı olacaktır (Ashby ve Johnson, 2013, 19).

Mekanın algılanmasında da dokunun çok büyük etkisi vardır. Doku birçok açıdan algıyı etkilemektedir. Mekanda kullanılan dokulara göre renk ve boyut algısı da değişmektedir. Renkleri aynı olmasına rağmen farklı dokulara sahip duvarlarda dokusu düz olan daha soğuk renkte algılanırken, dokusu pürüzlü olan duvardaki renk daha sıcak olarak algılanmaktadır (Porter, 1979, 46). Örneğin mekanın atmosferini canlandırmak için düzensiz dokular kullanılabilir. Dokular düzensiz olduğunda da dikkatleri üzerine çekeceğinden çocukların öğreniminde yönlendirici etki olarak kullanılabilir. Dokuların ayrıca yakınlık ve uzaklık algısı üzerinde de etkisi vardır. Bu özelliğinden yararlanarak mekanların olduğundan daha geniş görünmesi için dokusu yumuşak olan malzemeler kullanılabilir. Aynı şekilde çok büyük mekanların çocuk ölçeğine uygun hissedilmesi için, mekanı olduğundan daha küçük göstermesi amacıyla sert dokulu malzemeler de kullanılabilir (Aslan ve ark., 2015, 147).

3. OKUL ÖNCESİ EĞİTİM KURUMLARI

Çocukların en çok gelişim gösterdiği öğrenme yaşı olan 0-6 yaş döneminde kullandıkları ve yaşlarıyla beraber birçok deneyimi edindiği eğitim ortamları okul öncesi eğitim kurumlarıdır. Gelişimlerine etkileri sebebiyle bu eğitim kurumlarını tasarlarken çocukların kendini güvende hissetmeleri sağlanmalı, eğitimlerinin olabildiğince verimli geçmesini sağlayacak özellikli mekanlar oluşturulmalıdır. Okul öncesi eğitim kurumları yapılırken öncelikli olarak bu yapıdaki mekanları kullanacak 0-6 yaş grubunun gelişim özellikleri bilinmeli ve mekanlar buna göre oluşturulmalıdır. 0-6 yaş grubundaki çocuklar kendi çabalarıyla bir şeyler yaparak, deneyimleyerek öğrenimlerini sürdürürler. Bu bakımdan 0-6 yaş grubu için eğitim verilecek mekanların çocukların bu öğrenme şekillerine imkan sağlayabilmesi gerekir. Çocuklar evlerinden uzak yeni bir ortama girdikleri için öncelikle güvende olduğunu hissetmek ister. Kendini güvende hissettikten sonra çocuk keşfetmeye ve öğrenmeye başlar. Bu yüzden öncelikli olarak çocuğun mekanı sahiplenmesi ve kendini mekana ait hissetmesi sağlanmalıdır. Bununla birlikte çocuğun ilgisini çekecek, keşfetme duygusunu tetikleyecek donanımlara sahip alanlar oluşturulmalı ve çocuğun bu ortamda verimli bir öğrenim süreci geçirmesi sağlanmalıdır. Unutulmamalıdır ki çeşitli uyarıcılara sahip, samimi ve güvenli ortamlar çocukların beyin gelişiminin sağlıklı olmasında çok önemli bir yere sahiptir. Çocuğun keşfetme duygusuna hitap edecek ne kadar çok uyarıcı varsa çocuğun gelişimi de bu oranda artacaktır. Bu sebeple eğitim ortamları tasarlanırken çocukların gelişiminde etkili olan bu özelliklere dikkat edilerek tasarım yapılmalı ve verimi yüksek eğitim ortamları sunulmalıdır (Özkubat, 2013, 59).

Eğitim kurumunun iyi tasarlanmış olması için sahip olması gereken genel özellikler şu şekilde sıralanabilir:

- Mekanlar çocuğun hareketinin rahat olmasına imkan vermeli,
- Kazaya sebep olabilecek unsurlardan kaçınılmalı,
- Mekanda yapılacak etkinliklere uygun ortam sağlanmalı,
- Mekanlar hem tekil hem de grup etkinliklerine uyumlu olmalı,
- Görsel olarak çocuklar için ilgi çekici alanlar olmalı,
- Mekanın havalandırması, aydınlatması, ısınması çocuklara göre ayarlanmış olmalı,

- Çocukların sağlığını tehdit edecek her türlü ayrıntıya dikkat edilmiş, gerekli kontrolleri yapılmış, temiz bir ortam olmalıdır (Özkubat, 2013, 60).

Eğitim mekanlarının tasarımında bir diğer önemli nokta aydınlatmadır. Eğitim mekanlarının mümkün olduğunca doğal ışıktan yararlanılmasına da dikkat edilmelidir. Mekanda farklı aydınlatma kullanılarak hareketlilik sağlanabilir. Örneğin iç mekanda ışık ve gölgelerden faydalanılarak farklı aydınlıklara sahip öğrenme alanları oluşturulabilir (Bika, 1996, 7). Bununla birlikte aydınlatma sayesinde sınıf içerisinde kullanılan renklerle doğal bir atmosfer ortamı da sağlanabilir. Ayrıca yeterli aydınlatma yapıldığında açık renklerin kullanılmasıyla küçük alanlar olduğundan daha da geniş gösterilebilir.

Eğitim ortamlarında dikkate alınması gereken bir diğer husus mekanı boyutlandırmada önemli etkisi olan tavan yükseklikleridir. Çocukların mekanı rahat algılaması ve kendini güvende hissetmesi için tasarımda bunu da göz önünde bulundurmak gerekir. Çocukların ölçeğine uygun olması bakımından tavan yüksekliklerinin fazla yapılmasından kaçınılmalı ve yaklaşık 3-3,5 m olarak yapılmasına dikkat edilmelidir (Demiriz ve ark., 2003, 12).

3.1. Anaokulu Oyun Odası

Okul öncesi eğitim kurumlarından biri olan anaokullarında, çocukların en çok ihtiyaç duyduğu ve işlevsel açıdan en çok kullandığı alan oyun odasıdır. Anaokullarının hepsinde oyun odası bulunmayabilir. Bu durumlarda ise çocukların oyun oynayabileceği salon içi, geniş koridorlar, sınıf araları gibi alternatif alanlar oyun odası olarak kullanılır. Her iki durumda da mekansal farklılaşma olması çocukların keşfetmesini ve gelişimini olumlu şekilde etkilemektedir (Sanoff, 1995, 41). Hareketli bölücüler veya fiziksel nesnelere faaliyet alanları ayrılabilir. Ayrıca farklı döşeme malzemeleri, duvar renkleri ve aydınlatma kullanımı, tavan veya zemin yüksekliğinde değişiklikler yapılarak da farklılaşma sağlanabilir (Passantino, 1993, 11). Dokularda da ayırım yapılabilir. Sert dokular yakındaymış hissi verirken, yumuşak dokular uzaktaymış hissi verirler. Farklı hisler veren bu dokuların bir arada kullanılmasıyla oluşan belirgin ve iyi tanımlanmış sınırlar sosyal etkileşimi destekler, keşif yapma davranışını teşvik eder ve devam etmekte olan oyunun kesilmesini önler.

Çocuklara çevrelerini keşfetme fırsatı verilmeli ve gelişimi desteklenmelidir. Çocuklar, farklı materyalleri birleştirerek yeni bir şekil oluşturmaktan çok zevk alırlar. Kendi yaptıkları oyuncaklarla oynamayı hazır oyuncaklarla oynamaktan daha çok severler. Bu da çocuğun cisimlerin boyutlarını algılama, ilişki kurma ve keşfederek öğrenme becerilerine büyük katkı sağlamaktadır. Çocuklar sınırlarını zorlamayı severler. Çocukların bu özellikleri onlar için tasarlanacak oyun alanları için önemli kriterler oluşturmaktadır. Dolayısıyla çocuk oyun odası tasarımlarında çocuğun keşfetmesine yardımcı olmak ilk amaç olmalıdır. Oyun odalarında çocuğun dış mekânla ilişkisini koparmaması için pencerelerin göz seviyesinde olması ve çocukların kullanacakları malzemelerin onların boylarına uygun olması gerekmektedir. Malzeme seçerken de çocuklara yönelik olmasına dikkat edilmeli, onların yeteneklerini keşfetmesine ve kendini tanımasına yardımcı olacak imkanlar sunulmalıdır. Bu sayede çocukların fiziksel, psikolojik ve zihinsel gelişimine önemli katkılar sağlanmış olacaktır (Çukur ve Delice, 2011, 33).

3.2. İlgili Tasarım Standartları Kapsamında Uygulanan Sınırlandırmalar

Okul öncesi eğitim yapıları yapılırken belirli standartlara uyulması gerekmektedir. Milli Eğitim Bakanlığının 2015’de yayımladığı “Eğitim Yapıları Asgari Tasarım Standartları” dikkate alınarak okul öncesi yapılarında oyun etkinlik odasının yapımında dikkat edilmesi gereken kriterler Tablo 1 de verilmiştir (MEB, 2015).

Tablo 1 Oyun Etkinlik Odası Tasarım Kriterleri (MEB, 2015)

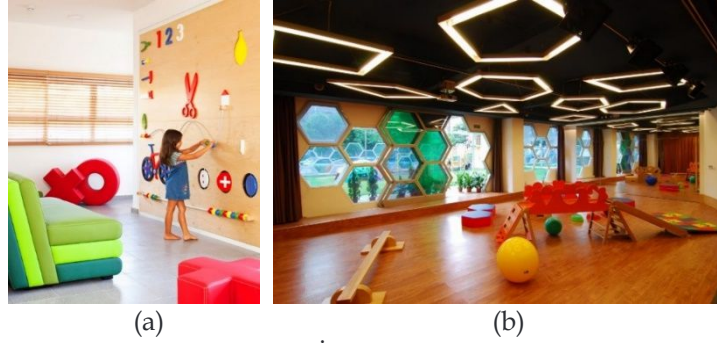
KULLANIM AMACI	Öğretmen gözetiminde oyun ve fiziki aktiviteler amaçlı kullanılan mekandır.
KONUMU	Zemin katta, tercihen bahçeye açılabilen konumda olmalıdır.
ALAN	Kişi başına düşen alan min. 2.40 m ² olmalıdır.
DÖŞEMELER	*Anasınıfları yer döşemeleri PVC esaslı malzeme ile kaplanmalıdır. *Hijyenik, sürtünme ve darbeye dayanıklı, az bakım gerektiren ve kaymaz özellikte olmalıdır. *Seçilen malzemelerin yangın direnci A sınıfı olmalıdır. *Son kaplama malzemesi şapı ile betonarme döşeme arasında 3-5mm kalınlığında darbe emici şilteler kullanılmalıdır.
TAVANLAR	*Rahatlıkla temizlenebilen ve çok fazla bakım onarım gerektirmeyen yapı malzemeleri ile kaplanmalı ve boyanmalıdır. *Asma tavan kullanılması durumunda alçıpan asma tavanlar tercih edilmelidir. Asma tavan altında hijyenik olmayan ortamların oluşması engellenmelidir.
DUVARLAR	*Kolaylıkla temizlenebilen, su bazlı boyalar tercih edilmelidir. Duvar alt kotlarında darbeye ve sürtünmeye dayanıklı epoksi boyalar tercih edilmelidir. Epoksi boya kullanılmadığı durumlarda bu alanlarda yağlı boya kullanılmalıdır.

4.YURTDIŞINDAN ANAOKULU OYUN ODASI ÖRNEKLERİ VE KULLANILAN MALZEMELERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Yurtdışındaki başarılı anaokulu örnekleri incelendiğinde farklı uygulamalarla karşılaşılmıştır. Öneri oluşturması bakımından bu anaokullarında kullanılan tavan, duvar ve zemin döşemeleri malzeme uygulamaları incelenmiştir. İncelenen örneklerde doğal malzeme olarak ahşap kullanımına ağırlık verildiği gözlemlenmiştir. Bu seçimin yapılmasında ahşabın çeşitli özellikleri etkili olmaktadır. Ahşabın çok tercih edilmesine sebep olan bu özellikleri termik, akustik, elektrik, estetik ve psikolojik etkileri olarak söylenebilir (Çelik, 2013, 10).

İsrail’ de bulunan anaokulu örneğinin oyun odası incelendiğinde duvarın bir bölümünde ahşap panel kaplama ile yapılan oyun alanı ile çocukların ahşapla teması sağlanmıştır. Çocuklar bu bölümde aktif öğrenmeye yardımcı olan etkinlikler yapmaktadır. Ahşap panellerle ortama samimi, sıcak bir atmosfer katılmıştır ve ahşap dokusuyla yeni bir oyun alanı tanımlanmıştır. Ayrıca zemin döşemesi olarak koyu renk seramik kullanılmış, tavanda ve duvarlarda su bazlı açık renk boya tercih edilerek odanın olduğundan daha büyük görünmesi ve ahşabın sıcaklığının daha çok hissedilmesi sağlanmıştır (Resim 4.1a).

Tayvan’da bulunan örnek incelendiğinde tasarımsal farklılık olarak duvarda ve tavanda altıgen formunun kullanıldığı görülmektedir. Malzeme olarak bakıldığında tavanda siyah su bazlı boya kullanılarak tavandan sarkıtılan aydınlatma elemanlarına vurgu yapılmıştır. Duvarlarda da pencere ve kapıyı vurgulayacak açık renkte su bazlı boya tercih edildiği görülmektedir. Ahşap kullanımının zemin kaplamasında da tercih edildiği görülmektedir. Bu sayede zeminde kullanılan ahşap kaplamanın çocuklara temas ederek rahatlamalarını sağlaması ve ortama sıcak bir hava katması düşünülmüştür (Resim 4.1b).

Resim 4.1. (a) Kfar Shemaryahu Anaokulu, İsrail (URL 1), (b) Da Ya Anaokulu, Tayvan (URL 2)

Japonya’ da bulunan örnekte de duvar ve zemin döşemesinde ahşap tercih edilmiştir. Ayrıca çocukların duvarları yazma-çizme eğilimleri de düşünülerek yazabilecekleri bir duvar yüzeyi oluşturulduğu görülmektedir. Böylelikle çocukları kısıtlamayan, onları oyuna ve öğrenmeye teşvik eden bir ortam oluşturulmak istenmiştir (Resim 4.2a).

Resim 4.2. (a) Hanazono Anaokulu, Tokyo, Japonya (URL 3), (b) We Grow okulu, ABD (URL 4)

ABD’de bulunan anaokulunun oyun odasında ilk göze çarpan ahşap malzemenin yoğunluğudur. Duvarlarda ve tavanda kullanılan su bazlı boyada açık renk kullanımı mekanı olduğundan daha büyük göstermiştir ve zeminde kullanılan ahşap kaplama bu sayede daha ön plana çıkmıştır. Çocukların ahşapla iç içe olması amaçlanmış ve tavandan sarkıtılan elemanların da ahşaptan yapılmasına önem verilmiştir (Resim 4.2b).

Resim 4.3. Nía School, Meksika (URL 5)

Meksika’ da bulunan örnek okulda da çocukların ahşapla temasta bulunmasını sağlayacak birçok alanda ahşap kullanıldığı görülmektedir. Zemin döşemesi olarak ahşap kaplama tercih edilmesinin yanında duvarda çocukların hayal gücüne bağlı olarak çeşitli kullanıma uygun delikli ahşap panel kullanılmıştır. Bu kısımda zeminde kauçuk kullanılarak doku farklılığı ile yeni bir alan tanımlanmıştır. Ayrıca bu alanda çocukların farklı dokuları tanımlayarak doku duygusunun gelişimine de katkı sağlanmıştır. Tavandan sarkıtılan metallere ve ahşaplarla mekan içinde çeşitli oyun alanları elde edilmiştir. Mekanın duvarında ve tavanda açık renk kullanılarak ahşabın ön plana çıkması sağlanmıştır. Ayrıca led aydınlatmanın olduğu asma tavanın ortama farklı bir hava kattığı görülmektedir (Resim 4.3).

Literatürdeki dünya genelinden seçilen okul öncesi eğitim yapıları üzerinden anlaşılacağı üzere; çocuğun sosyalleşmesi, duygusal, zihinsel ve fiziksel gelişimini sağlayan etkinliklere destek olmak amacıyla tasarlanan oyun alanlarında ahşap mekan tanımlayıcı bileşenlerde sık kullanılmaktadır. Bu noktada açığa çıkartılan yönelimin sebeplerine odaklanmak gerekirse ilk akla gelecek açıklama; mekanların kullanıcıları olan çocukların gerek ruhsal gerek de fizyolojik sağlıklarının zarar görmemesidir.

Örneğin fizyolojik olarak; malzemelerin nefes alabilmesi ile bir difüzyon söz konusu olması ortama verilen havanın insana zarar vermemesi bakımından oldukça önemlidir. Doğal malzeme yerine çeşitli işlemler görerek yapılan yapay malzemelerin tercih edilmesi ortama zararlı maddelerin salınmasıyla sonuçlanabilmektedir. Solunan havanın sağlıklı ve temiz olması mekanın kullanım kalitesini de artırdığından çok önemlidir.

Mekanlarda malzeme olarak doğal malzemelerin (ahşap, doğal taş, saman, bambu gibi) doğal görünümünü kullanmak, iç mekanda doğa hissini sunacaktır. Ancak bunların doğal olmayan malzemelerle değiştirilmesi atmosferin sıcaklığını azaltacağı için yapay malzeme kullanımından kaçınılması gerekir.

Kullanılan malzemelerin görünüşleri ve işlevleri bakımından insan psikolojisi ile ilgili olurken, dokunma ve fiziksel temas olduğunda sağlığımızla doğrudan ilişkili olmaktadır. Bu sebeple doğal malzeme kullanımı sağlık açısından da önemlidir (Mercan, 2018, 36).

Psikolojik açıdan ise her yerin bir ruhu, anısı ve izleri olduğundan yaşanan mekanların oluşturulmasında yerel ve doğal malzemelerin kullanılmış olması o mekanları kullanacak insanların sahiplenme duygusunu pekiştirecek ve içinde yaşadığı mekanı daha çabuk hissetmesini ve sahiplenmesini sağlayarak aidiyet duygusunu güçlendirecektir (Öztürk ve Bayrak, 2017, 27).

Doğal malzemelerle kendiliğinden oluşan doku, çocuklar için yolları ve boşlukları tanımlayabilir. Ayrıca yerdeki farklı dokular çocuklar için aynı alandaki farklı alanları oluşturabilir (Clark, 2010, 13). Bu sebeple anaokullarında iç mekan tasarımında farklı dokular kullanılabilir. Ancak iç mekanda doku kullanımına dikkat etmek gerekir çünkü çok fazla doku aşırı uyarılma yaratabilir ve çocukların rahatlığını azaltabilir, bu da dolaylı olarak huysuz olmalarına sebep olabilir (Meerwein ve ark., 2007, 50).

Ahşabın insanlar üzerindeki psikolojik etkileri araştırıldığında insanları olumlu etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. İç mekanda ahşap kullanımının öğrenciler üzerindeki etkisi incelenen bir çalışmada öğrencilerin nabız değişimlerine bakılarak ahşap kullanılan iç mekandaki öğrencilerin stres seviyesinin azaldığı ve tekrar yükselmediği gözlemlenirken, ahşap olmayan iç mekandaki öğrencilerin stres seviyesinin azalmadığı ve aynen devam ettiği görülmüştür. Ayrıca ahşap olmayan mekandaki öğrencilerde halsizlik ve verim eksikliği görülürken ahşap kullanılan iç mekandaki öğrencilerde daha az bu belirtilerin olduğu gözlemlenmiştir (Tsunetsugu ve ark., 2005, 1345). Bu çalışmadan da görüldüğü gibi ahşabın çocuklara birçok açıdan iyi geldiği görülmektedir.

Çocuklar için birçok açıdan faydalı olan ahşabın dayanımı da yüksektir ve uzun yıllar kullanımı mümkündür. Ahşabın kullanım ömrünü uzatmanın yolu bakımının düzenli yapılmasıdır.

Ahşap sahip olduğu yapıdaki gözenek ve lifler sayesinde durgun elektrik yükünü kendine çektiğinden ahşap malzemelere dokunduğunda insanlarda rahatlama ve sakinleşme hissi oluşmaktadır. Ahşap sahip olduğu renkli desenleriyle ve doğal dokusuyla görsel olarak da insanların beğenisini

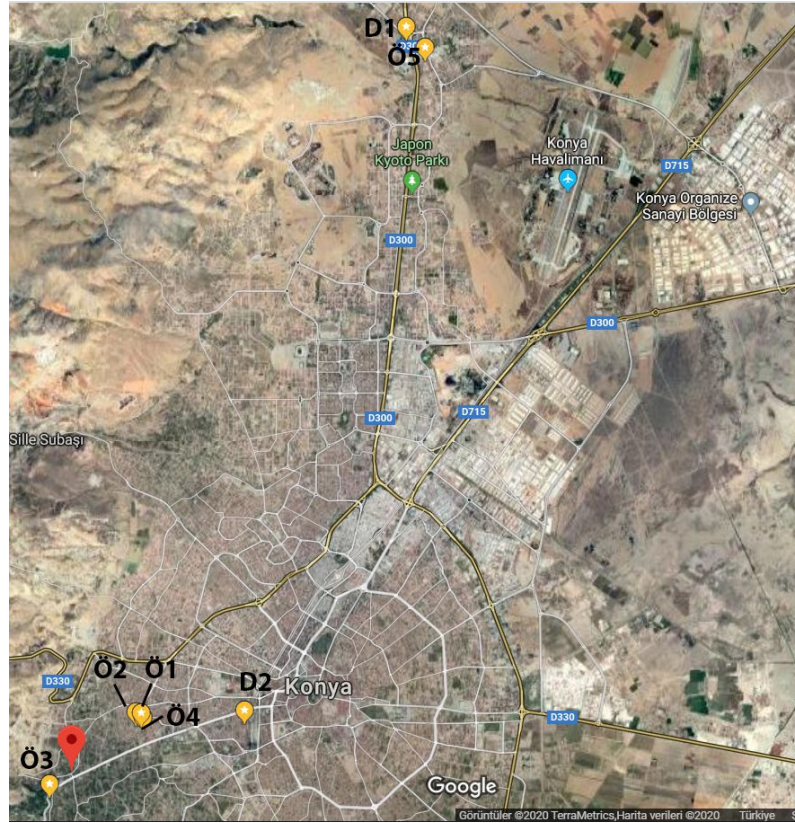
kazanmaktadır. Ahşap doğal bir malzeme olduğundan bulunduğu ortama doğal ve samimi bir atmosfer katmaktadır. Ayrıca ağaçların bünyesinde aromatik öze sahip olmasına bağlı olarak çevresine hoş ve rahatlatıcı koku yaydığından rehabilitasyon etkisi de vardır. İnsanlara birçok yönden faydalı olması ahşabın kullanımda tercih edilmesini sağlamaktadır (Usta, 2015, 41).

5. ALAN ÇALIŞMASI

Çalışma ile anaokullarının fiziksel koşullarının kullanılan malzemeler yönünden çocuklara etkisi sorgulanmıştır. Cevabı aranan bu soruya yönelik anaokulu oyun odalarının güncel durumlarını inceleyen çalışmada, öncelikle farklı yönetim sistemi olan okullardan örneklem seçilmiştir. Çalışma alanını Türkiye’de en büyük yüz ölçümüne sahip olan Konya oluşturmaktadır. Ekonomik açıdan Türkiye'nin gelişmiş kentlerinden olmasının yanında önemli stratejik özelliklere sahip ve nüfus bakımından da Türkiye’ nin en yoğun şehirlerinden biri olan Konya gittikçe artan genç nüfusu sebebiyle seçilmiştir (Resim 5.1).

Resmi ve özel işletme şeklinde sınıflandırdığımız örneklem dağılımı 2 adet resmi ve 5 adet özel anaokulu şeklindedir. İncelenen oyun odaları çocukların mekan algısında etkisi olduğu yapılan literatür çalışması ile desteklenen kullanılan malzemeleri kapsamında; tavan, duvar ve döşeme mekan bileşenleri doku, renk ve malzeme cinsi yönünden analiz edilmiştir. Yöntem olarak mevcut durumu olduğu gibi yansıtmayı hedefleyen betimsel tarama modeli kullanılmıştır (Karasar, 2000, 81).

Oyun odaları incelenen anaokullarından devlet okulları D1, D2; özel okullar ise Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5 şeklinde kodlanmış, çalışılan anaokulu binalarının konumları Resim 5.1’de belirtilmiştir. İncelenen anaokulları nüfusun yoğunlaştığı kampüs ve merkez taraftaki tercih edilirliliği yüksek olan anaokullarından oluşmaktadır. Seçilen okullarda çeşitlilik yaratılarak genel profile yakın bir örneklem grubu oluşturulmak istenmiştir. Bu çalışmada mekanların temel bileşenleri (tavan, duvar ve döşeme) kullanılan malzeme bakımından dikkate alınmış, mimari tasarıma bağlı değerlendirmelerden kaçınılmıştır.

Resim 5.1. Anaokullarının konumu

6. DEĞERLENDİRME

Çocukların zamanlarının çoğunu içinde geçirdikleri okul öncesi eğitim kurumlarında, iç mekanını oluşturan yer döşemeleri, duvar, tavan kaplamaları ve bu bileşenlerdeki malzeme tercihi çocuklar için çok önemlidir. Çalışma kapsamındaki örnekler incelendiğinde, anaokullarının 4’ü zemin döşemesi olarak laminant, 2’si pvc, 1 tanesi kauçuk kaplama kullanılmaktadır. Bu sonuç, Çavuş ve Ulutaş’ın 2012 yılında Düzce ili özelindeki gerçekleştirdikleri okul öncesi eğitim kurumlarının fiziksel incelemesinde belirttikleri

anaokulu mekanlarında zemine yönelik ahşap özelliklerin yetersizliği bulgusunu desteklemekte; değişen çalışma alanı ve geçen süreye rağmen benzer aksaklığın devam ettiği görülmektedir.

Tavan boyası olarak anaokullarının tümünde su bazlı boya kullanılmıştır. Renk olarak anaokullarında pastel renkler tercih edilmiştir. Sadece bir anaokulunda duvarlar çizimle renklendirilmiştir. Duvarlarda da su bazlı boya tercih edilmiştir. Zemin kaplaması olarak laminant kullananlarda sert, pvc veya kauçuk kullanan anaokullarında yumuşak doku mevcuttur (Çizelge 6.1)

Seçilen anaokullarının resmi veya özel okul olmasının oyun odalarında kullanılan yapı malzemesine bir yansımalarının olmadığı, benzer malzemeler kullanıldığı görülmüştür (Çizelge 6.1). Bu açıdan elde edilen sonuçlar Feyman, N.'nin (2006), Ankara İli'nde yer alan 3'ü resmi ve 3'ü özel olmak üzere toplam 6 anasınıfının sınıf ortamı, mobilyalar ve kişisel bakım düzeni vb. gibi koşullarının çocuk gelişimine etkisini incelediği çalışmadan farklılık göstermiştir. Feyman, N. (2006), örneklem grubunu oluşturan anaokullarından özel olanların fiziksel koşullarının resmi olanlara göre daha kaliteli olduğu sonucuna ulaşmıştır. Ancak Konya ilinde yapılan bu çalışmada resmi ve özel anaokulları arasında kalite farkı bulunmamıştır. Ayrıca incelenen bu eğitim kurumlarında zemin kaplamasında, duvarda ve tavanda doğal malzemenin kullanılmadığı gözlemlenmiştir (Çizelge 6.1).

Çizelge 6.1. Anaokullarının malzeme analizi

	Ö1	Ö2	Ö3	Ö4	Ö5	D1	D2
ZEMİN	KAUÇUK	PVC	LAMİNANT	LAMİNANT	LAMİNANT KAUÇUK	PVC	LAMİNANT
TAVAN	SU BAZLI BOYA	SU BAZLI BOYA	SU BAZLI BOYA	SU BAZLI BOYA	SU BAZLI BOYA	SU BAZLI BOYA	SU BAZLI BOYA
DUVAR	SU BAZLI BOYA	SU BAZLI BOYA DUVAR KAĞIDI	SU BAZLI BOYA	SU BAZLI BOYA MERMER	SU BAZLI BOYA YAĞLI BOYA	SU BAZLI BOYA	SU BAZLI BOYA
RENK	BEJ	YEŞİL	BEYAZ	SARI-RENKLİ	KREM	SARI	BEYAZ
DOKU	YUMUŞAK	YUMUŞAK	SERT	SERT	YUMUŞAK SERT	YUMUŞAK	SERT

İncelenen yurtdışı anaokulu binalarında ise doğal ve/veya yerel malzeme kullanımı yoğundur. Bu yoğunluk olumlu bir durumdur çünkü çocuklara zarar vermeyen ya da olabildiğince az zarar veren maddelerin kullanımı onlar açısından pozitif bir olgudur. Binalarda kullanılan ahşap, doğal taş, saman, bambu gibi malzemelerin sıklığı oldukça fazladır. Malzeme seçiminde yapının yapıldığı yörede malzemenin kolay bulunabilir olması bu gibi durumlarda etkili olmaktadır. Bu malzemelerin sağlığa zararsız olması, işlenebilir olması, görsel açıdan beğenilmesi ve çeşitli renk ve dokulara sahip olmasının yanında doğal ve ekonomik malzeme olmalarının da malzeme olarak kullanılmasında etkisi büyüktür (Elibol ve ark., 2006, 42). Ayrıca, kullanılan doğal malzemelerin çeşidi arttıkça çocuğun çevreye olan farkındalığı da aynı derecede artış gösterir. Çocuğun iç ve dış mekan bağlamında farklı malzeme ve dokularla iletişim içinde olması, onların duyuşsal becerilerinin artmasında oldukça önemlidir. Çocuğun doğayla kurduğu ilişki onun farklı canlı veya cansız nesne ve malzemelerle karşılaşmasına, görsel, işitsel ve dokunsal algısının gelişmesine olanak tanır (Öztürk ve Bayrak, 2017, 34).

7. SONUÇ

Geleceğin yapı taşları olan çocukların gelişiminde okul öncesi eğitim kurumları oldukça önemlidir. Çocuklar anaokuluna başladıklarında ilk defa evlerinden uzaklaştıklarından öğrenimini ve gelişimini rahatlıkla sürdürebilmesi için öncelikle bulunduğu ortamı benimsemesi gerekir. Zamanının büyük çoğunluğunu da anaokulunda geçireceği düşünüldüğünde anaokullarının çocuklara uygun şekilde tasarlanması gerekmektedir.

Gelişimlerini oyunla gerçekleştiren çocukların anaokullarında en çok kullandıkları alan ise oyun odaları olup, bu mekanın tasarım çocukların gelişiminde çok etkilidir. Tasarım kavramı daha küçük ölçeğe çekilecek olursa mekanda kullanılan malzemeler de hem psikolojik hem fizyolojik anlamda etkiye sahiptir. Çünkü çocuklar mekanı yaşayarak, dokunarak, hissederek algırlar. Bu noktada, anaokullarında doğal malzeme kullanılması daha sıcak ve ilgi çekici mekanların oluşmasını mümkün kılar. Böylece eğitim alanlarının çocuklar için bir çekim ve cazibe alanı olarak görülmesi kolaylaşır. Ek olarak, doğal malzemeler yöre kültürünü yansıtmaları ve insana yakın bir malzeme olması sebebiyle çocukların anaokulunu benimsemesine ve rahatlamasına yardımcı olarak onların gelişimine katkıda bulunmaktadır. Özellikle ahşabın çocuklar üzerinde sakinleştirici ve birçok olumlu etkileri dikkate alındığında oyun odalarında kullanılan malzemelerde farklı ahşapların tercih edilmesi çocukların gelişimini desteklemektedir. Yurtdışı anaokulu örneklerinde gördüğümüz çocuklara uygun tasarımlar ile oyun odalarında kullanılan malzemelerin rahatlatıcı, samimi, doğal, sağlıklı ve hijyenik olmasının önemi anlaşılmaktadır.

Geleceğin yapı taşlarını oluşturan çocukların gelişimini, uygun fiziksel ve sağlıklı ortamlarda keşfetme duygularına cevap veren nitelikli mekanlarda tamamlanması gerekliliğine yönelik ülkemizde yaygın olarak uygulanmamasına yönelik çıkarım yapmak gerekirse bu noktada en önemli sebepler aşağıdaki gibi sıralanabilir;

- Ekonomik nedenler,
- Çocukların ihtiyaçlarını bilen, konunun uzmanı tasarımcılarla çalışılmaması,
- Çocukların gelişiminde eğitim binaların etkisinin yeterince anlaşılamaması

Konya’da incelenen anaokullarında kullanılan malzemeler analiz edildiğinde ister özel isterse resmi olsun doğal malzeme kullanımının olmadığı ancak dünya çapında incelenen anaokulu örneklerinde ahşap kullanımına yönelim olduğu görülmüştür. Analizler ve araştırmalar sonucunda, ahşabın fiziksel ve psikolojik bakımdan insan üzerindeki olumlu etkileri de göz önünde bulundurularak anaokullarında özellikle oyun odalarında ahşap kullanımının çocukların gelişiminde önemli bir destek olacağı sonucuna ulaşılmıştır.

KAYNAKÇA

- Ashby, M. F. ve Johnson, K. (2013). *Materials and design: the art and science of material selection in product design*: Butterworth-Heinemann.
- Aslan, F., Aslan, E., ve Atik, A. (2015) İç Mekanda Algı. *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, 5(11).139-151.
- Aydıntan, E. (2001). *Yüzey kaplama malzemelerinin iç mekan algısına anlamsal boyutta etkisi üzerine deneysel bir çalışma*. Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Aytem, N. M. (2005). *Mimari Mekanda Renk, Form ve Doku Değişkenlerinin Algılanması*.Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Başoğlu, Z. (2002). *A comparative study on color preferences of children for their school environments: two private schools in Ankara*. Doktora Tezi, Bilkent Üniversitesi, Ankara.
- Bika, A. (1996). *Defining Elements in the Planning of Early Childhood (Classrooms) as Parameters in the Development and Education of the Child*. 6 th European Conference on the Quality of Early Childhood Education. September.
- Bonapace, L. (1999). The ergonomics of pleasure. *WS Green, & PW, Jordan. Human factors in product design, current practice and future trends*. London: Taylor & Francis, 234-248.
- Clark, A. (2010). *Transforming children's spaces: Children's and adults' participation in designing learning environments*: Routledge.
- Çavuş, Z. S. ve Ulutaş, İ. (2012). *Okul Öncesi Eğitim Kurumlarının İç ve Dış Mekanlarının Fiziksel Açardan İncelenmesi: Düzce İli Örneği*, Erken Çocukluk Dönemi Eğitimi Küresel Sorunları ve Çocuk Hakları Uluslararası Konferansı, 27-29 Nisan, Gaziantep, Türkiye.
- Çelik, M. (2013). *Ahşap malzemenin iç mekan ve mobilya tasarımında kullanımı*. Yüksek Lisans Tezi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Çukur, D. ve Delice, E. G. (2011). Erken Çocukluk Döneminde Görsel Algı Gelişimine Uygun 25 Mekan Tasarımı. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 24(24), 25-36.
- Demiriz, S., Karadağ, A. ve Ulutaş, İ. (2003). *Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Eğitim Ortamı ve Donanım*. Anı Yayıncılık, Ankara.
- Dilmaç, E. S. (2018). *Anaokulları sınıf mekanlarında rengin çocuk psikolojisine etkileri*. Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
- Elibol, G. C., Kılıç, Y. ve Burdurlu, E. (2006). Okul öncesi çocuk oyuncaklarında malzeme kullanımı ve 4-6 yaş çocuklarının renk tercihleri. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 9(9), 35-44.
- Feyman, N. (2006). *Okul öncesi eğitim kurumlarında kalitenin çocukların gelişim alanları üzerine etkisinin incelenmesi*.Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Karasar, N. (2000). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara
- M. E. B. ve Başkanlığı, E. D. (2015). *Eğitim Yapıları Aşgari Tasarım Standartları Kılavuzu*. Ankara: TC Milli Eğitim Bakanlığı.
- Meerwein, G., Rodeck, B. ve Mahnke, F. H. (2007). *Color-communication in architectural space*: Walter de Gruyter.
- Mercan, C. (2018). *Ahşap oyuncakların çocuk gelişiminde yeri ve ahşap oyuncaklar için tasarım önerileri*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özkubat, S. (2013). Okul öncesi kurumlarında eğitim ortamlarının düzenlenmesi ve donanım. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4(2), 58-66.
- Öztürk, A. ve Bayrak, D. (2017). Anaokullarındaki Doğal Mekan ve Materyallerin Çocuk Gelişimindeki Yeri. *Social Sciences*, 12(1), 25-36.
- Passantino, R. J. (1993). The Architecture of Childrens' Centers. *Educational Facility Planner*, 31(4), 10-14.
- Porter, T. (1979). *How architects visualize*. London: Studio Vista.
- Sanoff, H. (1995). *Creating Environments for Young Children*. Mansfield, OH: Book Masters.
- Tavşan, F.; İsmailoğlu, S.; Ergun, B. (2018). Restoranlardaki Kapalı Çocuk Oyun Alanlarını Fiziksel Çevre Koşullarına İlişkin Değerlendirme. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi / The Journal of International Social Research*, 11(59), 568-576.

- Tsunetsugu, Y., Miyazaki, Y. ve Sato, H. (2005). Visual effects of interior design in actual-size living rooms on physiological responses. *Building and Environment*, 40(10), 1341-1346.
- URL-1, (2020). <https://www.archdaily.com/459642/educational-center-for-children-nil-kfar-shemaryahu-sarit-shani-hay> \ Eriřim Tarihi: 26.01.2020
- URL-2, (2020). <https://architectureprize.com/winners/winner.php?id=2559> \ Eriřim Tarihi: 26.01.2020
- URL-3, (2020). <https://www.arkitera.com/proje/hanazono-anaokulu-ve-cocuk-yuvasi> \ Eriřim Tarihi: 26.01.2020
- URL-4, (2020). <https://www.arkitera.com/proje/wegrow> \ Eriřim Tarihi: 26.01.2020
- URL-5, (2020). <https://www.archdaily.com/928889/nia-school-sulkin-askenazi> \ Eriřim Tarihi: 26.01.2020
- Usta, İ. (2015). Ahşap Üzerine Betimlemeler: Kùltùrlerarası etkileşim aracı olan ahşabın “Deęerli bir Nesne” olarak kabul edilip özùmsenmesi (Ahşap Güzeldir). *Mesleki Bilimler Dergisi (MBD)*, 4(2), 39-54.
- Yanılmaz, Z.; Sönmez, E.; Beřir, ř. E. (2019). Okul Öncesi Eğitim Yapılarında ‘Aktivite Alanlarının’ Ergonomik Düzenlemeler Doğrultusunda Tasarlanması. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi / The Journal of International Social Research*, 12(65), 523-530.